

UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, FRANCISKANSKA ULICA ST. 8 (iskarna I. nadst.). Uradne ure za stranko so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

NAROČNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21.60, polletna K 10.80, četrtletna K 5.40, mesečna K 1.80; za Nemčijo celoletno K 26.40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 86.

Posamezne številke po 8 vin.

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNIŠTVO se nahaja v Selenburgovi ulici št. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 5. do 7. zvečer. Inzerati: enostopna polivrstica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. — Listate sprejema upravništvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo.

Reklamacije lista so poštnice proste.

Štev. 362.

V Ljubljani, v sredo dne 21. avgusta 1912.

Leto II.

Naše delo.

Velike naloge čakajo našo stranko v bližnji bodočnosti in napetj bo treba vse moči, da jih izvršimo. Ako na eni strani preiščemo razmere, v katerih se je razvijala socialna demokracija v Slovenskem in konstatiramo, da nam niso bile prijazne, moramo na drugi strani tudi približno, da se vse razmere v veliki meri posledice človeškega delovanja ali mirovanja. V okvirju razmer se bo razvijalo bodoče življenje, ali sami lahko razširimo ali zožimo ta okvir: naša zasluga bo, kar dosežemo, naša krivica, čeesar ne dosežemo.

Za obilno delo, ki nas čaka, je treba predvsem dobre organizacije; za organizacijo je treba ljudi, ki jo oživljajo. Naši stranki je doslej primanjlovala delavnih moči in lahko se reče, da je bilo vse efektivno delo natovorjeno prav malemu številu požrtvovalnih sodrugov, ki so stori, kar jim je bilo mogoče, dočim se je velika večina vse premalo udeleževala stvarnega dela. Delo v stranki je zelo raznovrstno in nekaj opravlja lahko vsakdo, četudi ne čuti v sebi sposobnosti, da bi snoval načrte in vodil armado. Ravno za podrobno delo, ki ni nič manj potrebno in koristno, je doslej primanjlovala moči, vsled česar je marsikaj zametlo, kar bi se Lilo lahko izvršilo.

Dela, ki se nam približuje, se mora udeležiti vsa stranka in vsak posameznik mora zavijati rokave. V prvem redu je to potrebno za razširjenje »Zarje« in za utrditev organizacije. Vse izgovore je treba položiti na stran. Kdor ima kakšno funkcijo, mora podvojiti svoje moči, kdor je preprost član, mora začeti z aktivnim sodelovanjem; kdor je doslej ob strani simpatiziral s stranko, se ji mora pogumno pridružiti.

Razširjenju »Zarje« in okrepitvi strankine organizacije veljaj v prvi vrsti naše delo.

Koliko je še delavcev, koliko je znanecv in prijateljev, koliko je sorodnikov, ki še niso naročeni na socialistični dnevnik in ki še ne črpajo iz njega vodil za delavsko borbo. Naša skrb in naša naloga je, da vse te mlačneže napolnimo z ognjem prepričanja in navdušenja in da jih navdahnemo s socialističnim spoznanjem. Dajmo jim »Zarjo« v roke, ki naj postane izvir virek pouka in duševnega razvedrila za vse slovensko delavstvo. Ne pozabimo, da je vsak dan, ki ga zamudimo, izgubljen, da bo delo zmerom težje, da se bodo ovire vedno bolj kopičile. Delo za »Zarjo« je dolžnost slehernega sodruga in nihče se ne more izgovarjati, da nima sposobnosti. Naročnika listu lahko pridobi vsak, če se tudi po duševni razbortosti ne more kosati z — recimo — Marxom!

Druga stvar pa je okrepitev organizacije. Kjer obstajajo lokalne organizacije, se morajo ozreti po vsem okraju, da se ustanove podobne organizacije povsod, kjer je mogoče. Ako so kje posamezni sodrugi, pa še nimajo svoje skupne organizacije, naj se sestanejo in naj si jo ustanove. Kdor ne ve, kako začeti, naj se obrne do bližnje organizacije, do deželnega zastopstva ali pa do izvrševalnega odbora, kjer dobi vsa navodila, vse podatke in vsak potreben pouk.

Razširjenje »Zarje« in okrepitev organizacije se mora izvršiti. Vsega dela ne smemo odlašati tik do volitev. Ako ima vsak sodrug odprto uho in odprto srce in le malo dobre volje,

se tudi lahko izvrši. Postranskih težav se ne sme ustrašiti nihče; vsakdo se mora jasno zavesti, da brez boja ni zmage.

Naši časi so resnobni. Klerikalizem postaja pogumnejši in predrznejši od dne do dne. S svojim dejanjem in nehanjem izziva na neizprosen boj. In ta boj je samo naša naloga, samo poklic socialne demokracije. Liberalizem in narodnjaštvo je onemoglo po vsem Slovenskem. Dokler je bil živ, ni znal zaježiti klerikalnega napredovanja. Znal je tarnati, znal je zmerjati, ampak zaježiti in ustaviti klerikalne reke ni znal. Za ljudstvo ni storil ničesar, ker nikoli ni poznal socialnih nalog našega časa, tako si je odtujil, kar je še imel med narodom in tako stoji danes tukaj nekoliko generalov, ki se začudeni ozirajo, kam je skopnela vojska.

In glede klerikalizma je sedaj vprašanje: ali naj ves slovenski narod kapitulira pred rimljansko gardo, ali naj se resnično protiklerikalni elementi organizirajo, da zgrabiho klerikalizem z novo, svežo močjo za roge?

Komur ni protiklerikalizem samo fraza, se mora pridružiti resnemu delu. Boj proti klerikalizmu bo počel v bodočnosti le na socialni demokraciji in zato je naloga vseh resnično svobodomislilnih elementov, da se ji pridružijo brez predsodkov in brez pomislekov; naša naloga pa bo, da organiziramo boj brez obzirov na desno in na levo in da ga izvedemo do zadnjega konca.

Zato pa kličemo v teh resnih dnevih vse na delo, vse organizacije, vse sodruge in vse prijatelje:

Za »Zarjo«! Za organizacijo!

Zdravstveni normalni delovnik.

Kadarkoli zahtevajo delavci varstvo svojega zdravja in življenja ter stavijo tožadeno zahtevo, se dvigne vsa kapitalistična družba, da jo zavrne. To se kaže zopet sedaj pri spremembi § 74. obrtnega reda. Poslanska zbornica je sklenila na seji 29. marca spremembo tega paragrafa: gosposki zbornici pa se je zdelo primerno, da rešitev zakona zavleče ali celo zabrani. Ostane torej še pri starem, sanitarni delovnik je za enkrat še ideal. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da spremembi § 74. obrtnega reda še ne prinese brezpogojno zdravstvenega normalnega delovnika, ampak šele ustvari podlagi, na kateri se lahko tak delovnik uresniči. Novo besedilo zakona skupno ministrstvo še le pooblašča, da v gotovih obratih določi dobo dnevnega delovnega časa in potrebne odmore. Podjetniki se torej postavljajo v črni črti v bojno vrsto že proti sami možnosti, da dobi vlada pravico v posamičnih slučajih in obratih določiti delovnik.

Da moremo stališče podjetnikov pravilno presojati, moramo vedeti, da je ta reforma izvedena že v večini kapitalističnih dežel. V vseh deželah, razen na Ruskem, je zdravstveni delovnik možen, če ga smatra vlada za potrebnega. V obrtnih panogah, ki so posebno škodljive zdravju, kakor na primer v kemični industriji, mora biti možno primerno skrajšanje delovnika, ne da bi moral šele ves parlamentarni aparat v ta namen razgibati. Nič drugega ne namerava novi § 74. obrtnega reda. Od veljavnega § 74. obrtnega reda se loči samo po tem,

da vlado pooblašča za določitev delavskega varstva v posebnih okoliščinah. Paragraf 74. izraža v svojem starem besedilu samo, češar je dolžan obrtni inenitelj in našteva njega dolžnosti. Prvi odstavek tega paragrafa se n. pr. glasi:

»Vsak obrtni lastnik je dolžan na svoje stroške priskrbeti in vzdrževati vse tiste naprave v delavnicah, pri strojih in obratnih pripravah, ki so z ozirom na kakovost njegovega obrtnega obrata ali obratovališča potrebne za varstvo življenja in zdravja pomožnih delavcev.«

Druga odstavek nalaga obrtnemu lastniku dolžnost, da ukrene varnostne naprave pri strojih in transmisijah; tretji odstavek obsega določila o uredbi delavnic, z ozirom na prostor, svetlobo in zrak ter odreja zlasti v obratih kemične industrije, da mora biti obratovanje urejeno kar najmanj škodljivo zdravju pomožnih delavcev.

Obadva naslednja odstavka imata določila o uredbi stanovanj, če jih daje obrtni lastnik na razpolago delavcem; nadalje določila o ozirom na moralne zahteve pri mladih delavcih.

Cepprav so dolžnosti obrtnih lastnikov precej natančno navedene, so se vendar prav malokateri izmed njih brigali zanje. Ne uredba delavnic, ne stanovanja, ne varstvene naprave pri strojih in transmisijah, ne odredbe za moralne zahteve z ozirom na mlade delavke se niso vemale s predpisi § 74. obrtnega reda. Kako slabo je v tem oziru preskrbljeno, je razvidno iz vsakega poročila obrtnih nadzornikov.

Zategadelj zavezuje § 74. v svojem novem besedilu vlado, da predpiše obrtnemu lastniku obratovanje povsod tam, kjer je potrebno. Paragraf 74 a pooblašča trgovsko ministrstvo v sporazumu z notranjim ministrom in po zaslišanju trgovskih in obrtnih zbornic, da ukrene splošne pogoje za varstvo življenja in zdravja delavcev in da izda še posebna določila za posamične načine obrtnega dela in opravila. Paragraf 74 d pooblašča skupno ministrstvo, da po zaslišanju trgovskih in obrtnih zbornic in drugih korporacij določi dobo dnevnega delovnika in potrebni odmorov za posamična obratna opravila, pri katerih čezmerna doba delovnika očitno znatno škoduje zdravju delavcev. Trgovinski minister tudi lahko prepove porabo nekaterih strojev, če niso oskrbljeni s potrebnimi varnostnimi napravami. Kdor pozna naše trgovske in obrtne zbornice, ve, da niso navdušene za delavsko varstvo in da store, kar je v njih moči, da vlado prepričajo, kako strašno škodo bo trpela industrija, če se izpolnjuje določila novega § 74. Da se industrijem prikupijo, so že obstoječe obrate večidel izvzeli iz določil § 74.

Kljub temu gosposka zbornica ni pritrčila sklepu poslanske zbornice in je pustila zakon mirno počivati. Industrialci so ji seveda hvaležni za to in podjetniki hujšaki ne štedijo s hvalo gosposki zbornici, katere modro zmernost in zmerno modrost nad vse poveljujejo. Reševalci industrije sede torej v gosposki zbornici; kajti v nasprotju s poslansko zbornico plemeniti in blagorodni gospodje v gosposki zbornici vedo, kako daleč se sme iti, da se ne škodi industriji. Z veliko pokojnostjo ponatiskujejo kapitalistični hujšaki izvajanja dveh govornikov v gosposki zbornici. Eden je grof Dominik Hardeg, drugi pa bivši trgovinski minister dr.

Bärnreither. Grof Hardeg je govoril o »pomirjalni smeri za bodočnost«, ki jo baje mora začrtati gosposka zbornica. V splošnem »mora prevladati zmernostna omejitve napram tistim zakonskim predlogom, ki utegnejo produkcijske stroške še bolj povečati in povzročiti še večje povišanje cen.« S tem hoče preblagorodni gospod grof »pomirjevalno« vplivati na »proizvajajoče prebivalstvo«, kakor imenuje ljudi, ki živijo od dela.

Gospod dr. Bärnreither pa je pridigoval o »mnogokaterih ovirah naše industrije«, ki bi se morale odpraviti. Nadalje je imel drzno čelo, da je govoril o »političnih postranskih namenih«, ki baje igrajo v poslanski zbornici vlogi in katerih se bi morala država opustiti. S povdankom je zagotavljal, da bo v bodoče gosposka zbornica »tiste zakonske predloge, ki produkcijske stroške še bolj povišajo, natančno preštudirala in povsod tam uveljavila zmerno omejitve«, kjer »bi čezmerna obremenitev ogrozila produkcijo v njenem zdravem razvoju.«

Ta dva govora sta se govorila pri posvetovanju o nekem draginski predlogu. Obadva govornika sta pograbilo to priliko, da sta namignila poslanski zbornici, naj ne uganja toliko socialne politike. In ta dva govora so popadli kapitalistični hujšaki s tako lakomnostjo kakor sestradan pes kost.

Zdravstveni normalni delovnik se je torej začel razbiti ob odporu gosposke zbornice, ki seveda nima nobenega pojma o potrebi omejitve delovnega časa v zdravju škodljivih obratih. Ne eden član gosposke zbornice še ni prestopil praga obrata, v katerem se na primer izdelujejo posebne vrste barv, ali kjer se pripravljajo anilin ali nitrobenzol. Če bi bil eden blagorodnih gospodov primoran, da le četrte ure diha v delavnici, v kateri se topi tolišča ali kjer se pripravljajo strupene snovi ali se izdelujejo različni laki, tedaj bi bil takoj spoznal neobhodno potrebo zdravstvenega normalnega delovnika. V takih slučajih se je hotelo dati vladi pooblastilo, da delovnik primerno skrci. Gosposka zbornica je drugačnega mnenja. Vse početje gosposke zbornice izgleda natanko tako, kakor da bi se hotelo nekaj tisoč ljudi, ki so primorani delati v zdravju škodljivih obratih, obsoditi k ranemu hiranju. To je tem bolj žalostno, ker so v večini kapitalističnih držav vlade pooblašcene, da v nevarnih obratih delovnik primerno skrcijo.

Naloga socialno demokratičnih poslancev v parlamentu bo, da to vprašanje, ki je za toliko številu delavcev pravo življenjsko vprašanje, ne izgine z dnevnega reda. Gosposka zbornica bo še imela priliko temeljito se počutiti, da je zdravstveni normalni delovnik socialnopolitična potreba prve vrste za mnogo tisočev delavcev. Gosposka zbornica pa je vnovič pokazala, da je coklja v razvoju naše dobe. In to coklja bo treba odpraviti!

Razžaljenje veličanstva.

(Nadaljevanje.)

To zatiranje vsake kritične opazke je tem nevarnejše, ker gori nikdar ne čujejo grajalne besede, ker se vzgojijo vpliv javnosti, ki so ga tudi nadvojvode potrebni, ne more uveljaviti in ker se ti ljudje niti ne zavedo svojih napak. Nadvojvode igrajo v Avstriji nedvomno veliko

nič ne vedo, govore kaj lahko neumnosti. Mara pa se je smejala in zardela ter pokrila mizo; kakor da se je predručala. — Ali se še kaj spomniš na Tebidi?« sem jo vprašal, precej ko je gospa Lija zapustila sobo, da prinese sveže vino iz sode. — »Da, da, spominjam se,« je rekla, »v Tebidi je zvonik kakor solnjak in igrali smo se na gimnu in pri vrodu v vrt sta bili kame-niti mački.« Tu notri sem čutil nekaj posebnega, ko je tako govorila. Pogledala me je od nog do glave in nadaljevala: »Kako si zrastle!« Začela se je smejati in me udarila, sem, na glavo.

VII.

Ta pripoved je povzročila, da je pastir Jeli prišel ob kruh, zakaj ravno v tistem trenotku je naenkrat pridiral voz, ki ga popreje nista slišala, dokler je korakoma vozil na višek, sedaj pa, ko je bila cesta ravna, je hitro dirjal, z živžganjem biča in zvokljanjem kraguljčkov, kakor da pelje hudiča v pekel. Žebci so se plašno razkropili in tolkli z nogami, da je bilo kot potres. Jeli in Alfio sta kričala in vpila ter donela svoj glasni: »ohi! ohi! ohi!« da se jima je posrečilo, zbrati žebce okoli belke, ki je z zvoncec na vratu in zvoljno cepetala. Komaj je Jeli sešel živali, je opazil, da manjka šarec, pa si je ril z roko po laseh, kajti na onem mestu je vodila cesta mimo prepada, in v ta prepad je padel šarec in si polomil rebra; žebe, vredno 12 uncij kakor 12 angelov v raju! Jokaje je klical žebca — ahu! ahu! ahu! — a žebe se ni dalo videti. Končno je turobno zarezgetalo spodaj kakor človeško bitje. Uboga žival!

»O mati! O mati!« sta javkala Jeli in deček; »kakšna strašna nesreča!« Mimoidoči, ki so romali k prazniku in se v poltemi čuli javkanje in tarnanje, so vpraševali, kaj sta izgubila; ko so izvedeli, so mirno nadaljevali svojo pot.

GIOVANNI VERGA:

Pastir Jeli.

Mara, ki je bila med novimi ljudmi v Marineo in se nahajala sredi vrvenja vinske trgovine, je pozabila kaj lahko Jelija. Pastir Jeli pa je mislil vedno nanjo, zakaj v dolgočasnih dnevih ni imel drugega opravila in je venomer videl svoje živali pred sabo. Nobenega vzroka ni imel, da bi hodil v dolino, onkraj mostiča, in nihče ga ni videl v bližini upravitelstva. Dolgo mu je bilo neznan, da je Mara zaročena in od takrat je že veliko, veliko vode hitelo in drvelo pod mostičkom. Videl jo je zopet na dan San Giovanni, ko je z žebci šel na semenj, da jih proda. Bil je praznik, ko se je njegovo veselje izpremenilo v žalost in ko je prišel ob kruh, zaradi nesreče, ki je žalibog zadela nekoga gospodovega žebca.

VI.

Na dan sejma je čakal oskrbnik že od ranega jutra žebcev in zlovoljen je hodil gor in dol v svetlih škornjih med konji in mezi, ki so desno in levo ob glavni cesti stali v vrstah. Sejm je bil skoraj v kraju in Jeli se še zme-rjal ni prikazal z živalmi, tam za ovinkom ceste.

Na suhih pobočjih Kalvarije in »griča vetrnih mlinov« je bilo videti posamezne male čede ovac, ki so stale v krogu, glave povešane k tlom, s plahimi očmi, in nekaj dolgočasnih goved, ki se jih plača kot najemnina za polja, ki so zaradi pekoče vročine neobdelana. Tam spodaj, proti dolini je vabil k božji službi San Giovanni zvon, spremljan od votlega poka in donenja možnarjev. Dolina se je hotela strešiti in krič je vladal med vrstami ljudstva, med platnenimi strehami prodajalcev sadja in sočivja. Klic: »Viva San Giovanni!« je šumel po zraku, širil se po ulicah in odmeval v dolini.

»Vrag!« je vreščal oskrbnik, »in Jeli, malo-

pridnež, si dovoli, da bom ob semenj!«

Ovce so vzdignile glave z boječimi pogledi in pričele naenkrat ineketati in goveda so naprej stopila nekaj korakov in gledala okrog z velikimi očmi.

Oskrbnik je bil jako besen, ker ta dan mora plačati najemnino za ograjena zemljišča. »Da je sveti Giovanni prišel do bresta,« pravi pogodba in da bo število polno, je računal na prodajo žebcev. Ali žebcev in konj in mezcov je bilo veliko, vsi poččkani in naličkani in ozaljšani s čopi in pentljami in kraguljčki; živali so tolkle z repi, da prepede dolgčas, in so za vsakim pogledale, kakor da čakajo na bitje, ki jih kupi.

»Zaspal je, potepin!« je kričal oskrbnik, »in sedaj mi ostanejo žebci!«

A Jeli je vso noč hodil, da pridejo žebci zgodaj in sveži na semenj in dobe ob prihodu najbolji prostor; bil je na »Vranjem holmu«, ko so se »Trije kralji« na Arturskih gorah s povzdignjenimi rokami bleščali v solnce. Neprenehoma so bežala mimo njega kola in vozovi in ljudje, jahaje in peš, ki so šli na semenj; zaraditega je moral dečko dobro paziti, da se niso izgubili žebci, uplašeni od neobičajnega drvenja, marveč združeni korakali po veliki cesti, vedno lepo za »belko«, ki je hodila mirno in ravno, z zvoncec na vratu. Semintja, če je pot vodila čez holm, se je slišalo iz velike daljave zvonjenje pri San Giovanni; vseokrog v tihoti in temini prostega polja se je slišal po vsej cesti, kjer so bili ljudje, ki so šli peš ali na konjih k prazniku v Vizzini, klic: »Viva San Giovanni!« In rakete in švigalčki so letali kvišku ko sveča ravno in svetlikajoč za gorami in iskro se deževale kakor utrinki v avgustu.

»Istotako je kakor na sveto noč!« rekel je Jeli dečku, ki mu je pomagal voditi čedo. »V vsaki kmetiji se praznuje in sveti in po vsej cesti se vidi umetni ogenj.«

Deček je hodeč dremal in počasno prede-

val noge eno za drugo in ni nič odgovoril; a Jeli, čigar kri je vzvalovila ob glasovih zvona, ni mogel mirovati, in bilo mu je, da pridejo iz njegovega srca vsi oni ognjeni žarki, ki se v temi za gorami neslišno in razsvetljujoč vzletajo proti nebu.

»Mara pride tudi k prazniku,« je rekel, »zakaj vsako leto je zraven.«

Ne da bi se brigal, da Alfio nič ne odgovori, je nadaljeval: »Veš, sedaj je Mara velika, večja ko njena lastna mati, in ko sem jo zadnjikrat videl, skoraj da nisem verjel, da je resnično ona, s katero sem nekdaj nabiral smokve in tresel orehe.«

Peval je vse pesmi, ki jih je znal.

»Hej, Alfio, spiš?« mu je zaklical, ko je nehal. »Glej, za »belko« si odgovoren, pazi torej!«

»Ne, ne spim!« je odgovoril deček z zamolklim glasom.

»Vidiš, kako se tam zadaj svita! Kmalu vzide solnce; prideva pa še pravočasno na semenj, da dobiva dober prostor. Hoj! Lepi vrane, za sejem dobiš nov oglavnik, z rdečo pentljo. In ti tudi, šarec!«

Tako je govoril k temu in k onemu žebčku, da slišijo njegov glas in neustrašno korakajo v temi. Ali žalostno ga je, da bosta šarec in vrane prodana na semnju.

»Ako ju prodamo, bosta odšla z novim gospodarjem in ne bom ju imel v svoji bližini, ravnotako kakor Mara, odkar je odšla v Marineo, nisem videl več kot enkrat. — Njenemu očetu gre prav dobro, tam spodaj v Marineo; zakaj ko sem jih obiskal, je dala kruha in vina in sira; saj je malodane oskrbnik in ima vse ključke, in lahko bi snedel vse upravitelstvo, ako bi hotel. Komaj so me spoznali, tako dolgo se nismo videli in ona ja kriknila: »Oj, glej! To je Jeli, pastir; iz Tebidi!« — Kakor da pride iz tujine in vrh gore spoznaš, da si blizu kraja, kjer si vzrastel. Gospa Lija ni hotela, da rečem Mari, ti, no, ker je hči velika; zakaj ljudje, ki

vlogo in zato ni vseeno, če čujejo tisti, katerih vpliv seže v politiko in v upravo in je v armadi pogosto celo merodajen, grajo in če znajo prenašati kritiko. Ampak tistega kroga oseb, ki lahko postanejo vladarji, v Avstriji resnica sploh ne doseže. Ali si je mogoče predstavljati, da n. pr. nadvojvoda-prestolonaslednik, katerega značaj bo enkrat pomemben v državi, doseže le prosta, neodvisna beseda? Obdan le od dvorjanov in prilizovalcev čuje le odmev lastnih besed. In če bi neodvisen list se predznil, da bi ga opozoril na pogoje avstrijske politike, na omejenost vladarske volje, na potrebe razvoja, ki jih nemara ne pozna, bi bil, tudi če bi se tako natančno pazil na obliko, neusmiljeno zaplenjen. Le pogledimo storijo nemškega cesarja: koliko bridkih resnic je že moral požreti in kako ostro ga časopisi še danes zalaga z resnico! In zraven postavimo gilotino konfiskacije in objektivnega postopanja v Avstriji!

Vzgoja princev se dandanašnji vrši v glavnem po javni kritiki, ampak avstrijski princji smejo poslušati le košato prilizovalcev in otroško povzdigovanje! Da se neha dalajlamovstvo sedanje prakse § 64, je naravnost zahteva državne rezone. Kdor premoti razmerje znanega dela avstrijskega prebivalstva do nadvojvoda, ki postane enkrat cesar, razmerje, ki je precej različno od usiljive reklame meščanskega časopisa, potrdi resničnost naše trditve, da bi bilo za državo in za vladarja bolje, če se ne bi davila vsaka prostodušna beseda kritike, protesta, graje!

Ce beremo v interpelacijah o zaplembah, kaj vse je že bilo konfiscirano zaradi razražljanja nadvojvod, opazimo popolnoma napačen sistem. Tako so bile v »Schlesische Volkspresse« (interpelacija Jokla na 84. seji) zaplenjene sledeče opazke o cesarjevem lastnoročnem pismu, ki izreka odpust nadvojvode Franca Salvatorja:

»Kako se je rodila »prošnja« (cesarjevega zeta), v lastnoročnem pismu ni omenjeno, ampak prav nič se ne motimo, če označujemo za vzrok mnenje, ki ga ima prestolonaslednik o vsojaskih sposobnostih nadvojvode Franca Salvatorja. V tem pogledu nam je še dobro v spominu, da je na velikih manevrih pred dvema letoma od nadvojvode poveljevana kavalerijska divizija na prestolonaslednikov ukaz »vsled popolne utrujenosti« izstopila iz boja.

Da je bilo to mesto poprej v »Arbeiterzeitung« objavljeno brez ovir, omenjamo le mimogrede. Ampak če že take ponižne opazke o generalu, ki je vendar plačan iz državnih sredstev in katerega sposobnosti prica nenavadni odpust, niso več dovoljene, kaj sme človek še svobodno izrekat? Druga interpelacija (Joklova z dne 29. marca) navaja naslednjo zaplembo moravske »Volkswacht«:

»Tiste dni, ko je bival nadvojvoda Karl Franc Jožef v našem mestu, je prišel v zadevi te osebe k nam vojak rekoč: »Moje ime na sicer ni poznal, ampak svinjo me je imenoval.« Z ozirom na § 64 kazenskega zakona žal ne moremo tako občevalno obliko visoke osebe označiti s pravim imenom.

Sodišče je v tem videlo psovaje nadvojvode! Mladi mož, ki je še podrejen častnik, ne sme dobiti pouka, da nima pravice do psovovanja vojakov. Nič drugače ni, če človek govori o nadvojvodu-delodajalcu. Tudi tu je najpohlevnejši ugovor kršenje posebne spoštljivosti.

In kako raztezajo pojem cesarske rodbine; ki bi moral ostati državnoopraven, kažejo interpelacije o ponovnih konfiskacijah »Vodnika po Berchtsgadenskih planinah«. Kako daleč gre hlapčevstvo sodni, kaže v Malikovih interpelaciji na 88 seji navedeno dejstvo, da je zoper sekvestracijo razveljavljajočo odločbo dunajskega deželnega nadsodišča (in dobro vemo, da mesto ni obsegalo nič zapeljivega, če ga je opustilo celo to skrajno nazadnjaško sodišče) generalna prokuratura povzela pritožbo v varstvo zakona in provocirala odločbo najvišjega sodišča — slučaj, kakor ga ne pozna zgodovina objektivnega postopanja. In najvišje sodišče je konstatiralo kršenje posebne spoštljivosti, da si je dotično mesto govorilo le o lovski upravi. Vsekako o lovski upravi nadvojvode Franca Ferdinanda in tako je tudi zatvoritev doline Blühnbach postala dobrina, ki jo štiti paragraf o razražljanju veličanstva.

Od tega izpodvezavanja vsake kritike o rečeh, ki se dotikajo nadvojvod, se prav čudno razlikuje neverjetna oblast, ki jo imajo nadvojvode nad vsemi državnimi podjetji. Pred kratkim je bilo citati sledeče poročilo: **Direktna telefonska zveza med Brandysom ob Labi, kjer je nadvojvoda Franc Karl Jožef v garniziji, in Dunajem je bila pred kratkim s pomočjo 600 delavcev v štirindvajsetih urah postavljena.** Ni hče ne trdi, da izvira telefonska zveza med malim češkim gnezdom in Dunajem stvarni potrebi, ali celo, da se je tako hudo mudilo. Zakaj razmetava država denar za take reči? Da je tudi državni razlogi ne opravičujejo, je razvidno iz tega, da zavzema omenjeni nadvojvoda le podrejeno mesto v armadi. Naprava direktne telefonske zveze se je zgodila izključno le za njegovo osebo. Interpelacija z dne 23. maja reprodurira sledeči članek, ki je bil seveda tudi zaplenjen:

»Cesar in člani cesarske rodbine so na podlagi starega predpisa oproščeni od poštnih in brzojavnih pristojbin; telefonske pristojbine v predpisih niso omenjene.

V zadnjem času je nastal spor med pošto in upravo v Pragi in graščinsko upravo v Konopištu. Ta graščinska uprava si je naročila telefonsko napravo, ki je državo stala 1200 kron. Praško pošto ravnateljstvo sicer od graščinske uprave v Konopištu ne pobira telefonske pristojbine, ki jo mora sicer plačati vsak smrtnik, ampak predznilo se zahtevati od graščinske uprave v Konopištu povračilo 1200 kron za napravo telefona.

Ampak pošto ravnateljstvo je kaj slabo naletelo. Iz Konopišta so vrnili račun s pripombo, da graščina ne plača nič. Sedaj leži račun pri praškem poštnem ravnateljstvu, in nihče ne ve, kaj z njim. Graščinska uprava uporablja telefon brezplačno na način, ki bi ga posestnik graščine, prestolonaslednik bržčas ne odobral, če bi mu bil znan. Najvažnejši pogovori privatnih oseb, najvažnejši uradni pogovori ne le samoupravnih, temveč tudi državnih oblasti se zapostavljajo, če grajska kuharica v Konopištu telefonsko naroča za kuhinjo.

Vse telefonsko omrežje je konopiški kuharici v izdatno večji meri na razpolago kakor češkemu cesarskemu namestniku ali deželnemu maršalu, da ne govorimo o navadnih smrtnikih.

To je najbrž do pičice resnično in ne velja samo za Konopišt, Poslanska zbornica bo pač morala enkrat zahtevati pojasnilo, kako je s plačilom nadvojvod za uporabo pošte, brzojav, telefona in železnice. Zakaj da se za vse nadvojvode in nadvojvodinje pripravljajo salonski vozovi in pogosto tudi posebni vlaki, da se jim postavljajo telefonske zveze in da brezplačno uporabljajo pošto, brzojav in telefon, o vsem tem molči ustava, molče zakoni. Kako nadvojvode izkoriščajo to oproščenje od porta, je razvidno iz tega, da ga izrabljajo tudi industrijski in poljedelski obrati nadvojvod, torej popolnoma kupčijska podjetja. In vse to uživa varstvo posebne spoštljivosti! (Konec prih.)

Ljubljana in Kranjsko.

— **Ljubljanska policijska afera.** Vsemu ljubljanskemu prebivalstvu, ki se najživaneje zanima za ljubljanski policijski škandal, zlasti pa prizadetim policijskim stražnikom sporočamo, da klerikalni »Slovenec« še do danes ni niti z besedico skušal opravičiti zločina klerikalne stranke nad ljubljanskim mestom n njegovimi služabniki. (Globoki molk je zgovoren dokaz slabe vesti, ki jo imajo klerikalci zastran pogubnih finančnih posledic podržavljenja poli-

cije. Dočim ima zadnje tedne vsa predala polna ministrskih sprejemov, pozdravov, srečanj in drugih komedij, doslej še ni zapisal enega stavka obžalovanja nad krivico, ki so jo klerikalni deželni poslanci in odborniki prizadeli. V tem se loči tudi od »Slov. Naroda«, ki je vsaj poskusil, četudi brez uspeha, da potegne liberalne sokrivce iz blata, v katerega so pri policijskem vprašanju zagazili.

— **Casnikarski bandit.** V Kranju izhaja zakoten klerikalni listič, ki prav po katoliško blati socialne demokrate. Casnikarski bandit, ki si je izbral za odlagališče svojih laži ta zakotni listič, se prav nič ne sramuje posegati po lažeh, ki so že davno ovržene. Pisali smo že o izjavljeni klerikalni laži ultramontanske »Reichs-post« na Dunaju, ki se je nesramno lagala o pokvarjenem mesu in pokvarjenih klobasah v delavskem konsumnem društvu. Uradno se je doglala zlaganost vzornega katoliškega glasila. In zadnji »Gorenjec« — tako se namreč imenuje odlagališče klerikalnega casnikarskega bandita — zopet pograva to nesramno laž. Vsak pošten človek mora z gnusom pobegniti od te zalumpane svojati. Nadalje kaže ta po katoliških načelih pisani list velikansko veselje, ker se je ponesrečila neka stavka na Angleškem. Klerikalnega lističa veselje je povsem umljivo, zakaj današnji kapitalistično-meščanski družabni red katoliško cerkev blagoslovja z vsemi žegni, kolikor jih ima v zalogi, zato je tudi nasprotnica proletariata, ki bo strmoglavil ta krivični družabni red. »Gorenjec« pa je kupljen od agitatorjev katoliške cerkve, zato tudi ne more drugače pisati kakor delavstvu sovražno. Ampak nesnažna klerikalna cunja bo že davno poginila na gnojšču svoje lastne propalosti, ko bo zmagoslavno vihrala rdeča zastava zmagujočega proletariata.

— **Veliko vrtno veselico s koncertom in plesom** v prid snujočega se tamburaškega zbora »Vzajemnosti« Vič-Glince priredijo v nedeljo dne 25. t. m. pri Korošcu na Glincah. Začetek ob 3. popoldne. Vstopnina 30 vin., otroci prosti. Moščanski tamburaški zbor se je vrlo dobro obnesel, sodeloval bo tudi pri tej veselici, ki se ob slabem vremenu vrši v notranjih prostorih, da se bo vsakdo lahko prepričal, kako izborna se je izvežbal moščanski zbor, in kako blagodejna je tamburaška godba za melodične komade, pa tudi pripravna za ples.

— **Volilni imeniki** za bližnje deželnozbornske dopolnilne volitve v Ljubljani štejejo 4246 volilnih upravičencev. Volilo se bo v štirih komisijah, in sicer so v prvi komisiji volilci, ki se pišejo s črkami od A do H, v drugi od I do L. V tretji od M do R in v četrti od S do Z. Volilcev je v prvem oddelku 1125, v drugem 895, v tretjem 1005 in v četrtem 1221.

— **Naprava kanalov-zbiralnikov** po glavni strugi Ljubljane se prične v drugi polovici septembra. Upati je na ugodno vreme to jesen, tako da bo delo hitro napredovalo.

— **Klub slovenskih biciklistov »Ljubljana«** priredi dne 25. t. m. ob priliki praznovanja desetletnice bratskega kolesarskega društva »Sloga« v slučaju ugodnega vremena izlet v Idrijo. Zbirališče ob pol 5. zjutraj pred društveno sobo v Latermannovem drevoredu. Odhod ob 5. Gopodje člani se prosijo, da se izleta mnogobrojno udeležijo. Odbor.

— **S trebuhom za kruhom.** V ponedeljek se je odpeljalo z južnega kolodvora v Ameriko 54 Hrvatov in 9 Slovencev, iz Amerike je prišlo pa 110 Macedoncev in Hrvatov; 40 Hrvatov se je pripeljalo iz Nemčije domov.

— **Prijeta prisiljenca.** Orožništvo je prijelo v obližju Slovenjgradca prisiljenca Jožefa Grila, ki je pobegnil dne 13. julija; v Paternionu pa Petra Lidtnerja, ki jo je pobrisal dne 20. julija. Oba so oddali zopet nazaj v hišo pokore.

— **Stavbna nezgoda.** V ponedeljkovi številki našega lista smo poročali o stavbni nezgodi v Tomačevem. Iz zanesljivega vira smo zvedeli, da je bil oder popolnoma pravilno in

mnogo denarja, 60 centov na uro, on je reprezentativna osebnost današnje Amerike, prav tako kakor Dowie, Rockefeller in Roosevelt. Trideset let že vzdržuje tempo — 25 živali na minuto, to je 1500 na uro, to je 15.000 vsak deseturni delovnik. Trideset let stoji že na svojem mestu v Speed Ameriki, na milijone prsištev je njegovo bodalce poslalo tje, kjer jih hoče ineti mesojedski obrat. Ali zaničujem tega moža zaradi njegovega obrta, njegove ravnodušne sirovosti, ki služi zase in za svojo družino kruh sredi smrtnih bojov, tenkih rdečih curkov in preplašenega stokanja? Nikakor ne! Občudujem ga zaradi njegove moči in njegovega tempa.

Le naj bo nečlovek, nestvor, žival, Boschev peklenjski izrodek — merilo in mera je človeške moči, določevalce rekordnega korenjaštva, ki je merodajno za njegov poklic, to je, to je!

Sovražnik, ne prešičev, temveč svojih so-ljudi, je vrh tega. To je ta Boschev peklenšček. Njegovo delovanje je, ki ga napravljajo za sovražnika soljudi, njega, ki zdrži to peklenško delo. Saj je postava od vsega začetka, da je korenjak sovražnik manj korenjaških. Ali v tej deželi, ki je napravila iz korenjaštva religijo, religijo, katere svetišče se vzdiguje takoj poleg onega demokracije in ki ima — ne le med delovnimi urami — močnejši obisk, v današnji Ameriki je dobila ona postava kratak dostavek, dopolnilo, in sicer tole: Korenjak je hkratu sovražnik korenjaka.

Neki mož z imenom Frederyk Taylor je bil leta in leta inženjer v jeklenih tovarnah, ki so last Carnegievega trasta. Na potu iz livarne v pisarno je včasih postal na dvorišče in gledal, kako so nakladali na samokolnice sirove železne kepe, ki so se solnčile na prostem.

Neznaten Nemec, ki ga imenuje Taylor v svoji knjigi »Scientific Management« prizanesljivo Schmidt, je s svojim čudnim obnašanjem opozoril Taylorja nase. Ta Nemec je bil krepek dečko, ki je vsak dan 12 in pol ton železnih kosov naložil na voz. Za dnevno mezdo 1 dolar

15 centov je opravljal to delo. Taylor je opazoval fanta in poizvedoval pri pazniku o privatnem življenju tega Nemca. Schmidt je bil družinski oče, ki si je od pičle plače prihranil toliko, da je kupil košček sveta pred mestom, na katerem je eno uro, preden je prišel v tovarno na delo in eno uro po tovarniškem delu s svojimi lastnimi rokami gradil hišico za se in za svoje, da bi tam stanovali.

Ta Schmidt je tat! si je rekel Taylor. Oni dve uri dela, ki ga posveča svoji hišici, dokazuje, da prikrajuje našo tovarno za dve uri moči, ki mu odkupuje to moč vsak dan za 1 dolar 15 centov; to je vendar jasno.

Taylor je pozval Schmidta k sebi in ga vprašal, ako ne bi hotel zaslužiti 1 dolar 85 centov na dan? Schmidt je prikinjal na čudno vprašanje, ni se pa mogel zdržati, da ne bi vprašal Taylorja za pogoje, ki jih zahtevajo od njega za delo. Taylor je nato poklical paznika in šel s paznikom in Schmidtom na dvorišče k železnim kosom, kjer je pokazal obema nekaj telesnih kretenj.

Schmidt je na Taylorjevo željo posnel te telesne kretnje, delal v tempu, ki ga je Taylor dajal s štetjem: »Ena, dve, tri!« se počil, če je Taylor zapovedal »Na delo!« ... Schmidt je zaslužil na dan 1 dolar 85 centov in naložil za to vsak dan 47 in pol ton, z besedami: sedemindeset in pol ton naložil vsak dan (napram 12 in pol tonam, ki jih je obvladal od tega dne).

... Schmidt je zaslužil za štirikratno delo le poldrugo polovico tega kot prej. Svoje lišice ni mogel dalje graditi, za to delo je bil zvečer pretruden, zjutraj premalo naspan. Rodil se je Taylorjev sistem, sistem »znanstvenega izkoriščanja človeške moči v službi tovarniškega dela«, sistem »speeding-up«, sistem napenjanja in izrabe človeške energije do najsrajnejše meje naravnih pogojev.

Drugi so ta sistem uporabili pri drugih obratih, Gilbreth na primer pri zidarjih. Ameriški zidar ne vzdigne nič več opeke z obema rokama, temveč le z desno, medtem seže z levo patico v apno. Na ta način zidajo hišo iz opeke

trdno zgrajen, tako da se ni podrli, ampak je Uršula Miheličeva sama padla z odra, ker je kljub trikratnemu opominu hodila čsto ob kraju. Tudi si ni zlomila noge, ampak se je samo neznanotno opraskala po obrazu.

— **Otrok je utonil.** Včeraj je padla na Viču z mostu v Gradaščico dveletna hčerka Franceta Kristana. Potegnili so jo mrtvo na suho. Pred dvema letoma je utonil na istem mestu Kristanov sin.

— **Od doma je pobegnila** 15letna Alojzija Lampetova iz Pragerskega, za katero je oče brzojavil in je bila prijeta na ljubljanskem južnem kolodvoru in nato poslana nazaj.

— **Žepni tat.** Ko se je v ponedeljek ponoči semkaj pripeljal delavec Alojzij Šribar z Dolenskega, je krenil v gostilno v Kolodvorski ulici. Ko se je tam okrepčal, je gostilno zapustil in šel po svojih opravkih. Zunaj se mu pa pridruži neznanec, ki se mu je delal silno prijaznega ter ga slednji pripravil, da sta šla spat na travnik za plinarno. Ko se je Šribar čez nekaj časa prebudil, je pograbil v žepu denarnico, v kateri je imel 20 K denarja, tuje pa, ki mu je med spanjem speljal denarnico, jo je bil že neznanec kam pobrisal.

— **Zaradi prepovedanega povratka** je bila v ponedeljek aretirana leta 1891. v Kumpolju rojena in v Peče v kamniškem okraju pristojna Frančiška Jesenškova, katero so oddali sodišču.

— **Izgubljeno in najdeno.** Marija Predovnikova je izgubila zlato zapestnico. — Delavka v tobačni tovarni Terezija Bučarjeva je našla oklopno verižico. — Deželni dacar Fran Zupin jenašel srednjo vsoto denarja. — Albin Privšek je našel denarnico, v kateri se nahaja en ključek.

Koroško.

— **Župan se je obesil.** V »Weissensteinu« blizu Blat se je obesil tamošnji župan Nageler. Moža so gnale baje v smrt neznosne družinske in družabne razmere. Mož zapušča številno družino.

— **Samomor postreščka.** V okolici Celovca so našli v javnem nasadu obešenega na drevesu 54letnega postreščka Lorenca Valocha. Obešen je bil na jermen, ki ga je rabil v službi. Vzrok samomora je neznan, samomorilec zapušča ločeno ženo z dvema otrokoma.

Listnica uredništva. I. R. v T.: Naznamilo veselice na K. ni dokončano; pošlji nam drugo!

Trst.

JAVEN SHOD

priredi politični odbor jugoslovanske socialno-demokratske stranke v Trstu v nedeljo 25. t. m. ob 10. dopoldne v veliki dvorani »Delavskega doma« ulica Madonnina št. 15.

Dnevni red:

OBČINSKO GOSPODARSTVO IN SLOVenci.

Shoda se udeleži tudi državnoborski in deželnozbornski poslanec sodr. Valentin Pittoni. Delavci, sodrugi! Kot delavci in kot Slovenci se moramo pogovoriti ne samo o sedanjih važnih gospodarskih problemih, katerih rešitev je nujna in ki jih je pa treba rešiti v resnično korist občine in vsega prebivalstva. Shod bo izredne važnosti. Zato sodrugi na delo, da bo udeležba kar najbolj veličastna.

Politični odbor.

— **Veselica v Sv. Križu.** Pretečeno nedeljo je priredila podružnica našega »Ljudskega odra« v Sv. Križu veselico na vrtu gostilne Maganja. In ta nad vse pričakovanje krasno uspela veselica je bila v najlepše zadoščenje kriški sodrugom za njihovo delo v dobrobit delavstva. Vrt je velik in je bil lepo okrašen. Oder je bil za slučaj nalašč postavljen, lahko trdimo, z naj-

ARTUR HOLITSCHER:

Mačka v tovarni za klavirje.

Obisk čikaških klavnic je postal v zadnjem času pri pisateljih, ki potujejo v Ameriko, zloglasen. Izborni Wells ni hotel gledati kako naganjajo živali v trume in potem brezobrambno izročajo smrti. Drugi duhoviti manjšega kalibra so posnemali Wellsov zgled. Slutim pa, da vzrok te držnosti ni toliko usmiljenje z živalmi, temveč izredni in popolni opis o »Packinghouses« (pošiljalnicah mesa) v mojstrskem romanu socialista Uptona Sinclairja »The Jungle« (močvirje). Res ne vem, zakaj ne bi ob desetih dopoldne gledal, kako koljejo govedo in prešiče, katerih meso nam bodo ob pol treh popoldne v obliki filejev in karejev servirali. Ali pomembnejša kot usoda živali, ki jih pokoljejo, se mi zdi usoda ljudi, ki koljejo te živali. Zato sem si ogledal Armourjeve klavnice.

Mesec dni pozneje sem se sešel s Sinclairjem v Novem Jorku in govoril z njim o njegovi knjigi. »The Jungle« je delo, ki se ga ne more dovolj glasno hvaliti in ki se spenja visoko nad povodnijo sodobne produkcije, ta mojstrski roman je delo socialista. Razkril je zle razmere obrata, ki mora zanimati ves svet, prisilil je svet, da je razmišljal. Njemu je bilo več na tem, da pokaže vsemu svetu grozne razmere, v katerih morajo živeti delavci po klavnicah, razjasniti gospodarske zveze, ki uničujejo te ljudi, kakor pa govoriti o nezadostnih higijeničnih napravah pri predelovanju mesa, ki se razpošilja na vse strani v uporabo. Ali, kakor se je izrazil Sinclair o učinku svoje knjige na ameriško publiko: »V srce sem jih hotel zadeti, a udaril sem jih le na želodec.« Sedaj kraljuje v temnem, plesnivem, smrdečem hodniku, kjer

* Artur Holitscher, priznan nemški pisatelj, je napravil daljše potovanje po Ameriki. Opis potovanja priobčuje v reviji »Neue Rundschau«, iz katerega posnemamo naslednjo črtico, ki bo gotovo zanimala naše čitatelje.

boljšim okusom. Vrh odra nas je pozdravljaj doprni kip pesnika Prešerna, odličan z zelenjem. Obisk je bil sijajen, veličasten. Zunanji gostov ni bilo veliko, bržkone zaradi tega, ker se je morala veselica enkrat preložiti in so bili sodrugi iz drugih krajev za to nedeljo že vnaprej namenjeni drugam. Toda Križ, ta napredna, socialistična okoliščanska vasica, je bila skoro vsa na veselici. Pričakovanje in zanimanje za veselico je bilo velikansko. In udeleženci so morali priznati, da tako lepe domače veselice ni imel Križ še nikdar. Med pevskimi točkami je svirala domača godba pod spretnim vodstvom domačega vodje lepe komade. Kakor povsod, smo opazili pri godbi to pot znaten napredek, kar je brezdvomno pripomoglo k silaj prireditve. Potem je pa nastopil prvič novoustanovljeni moški in mešan zbor te naše podružnice. Šli smo v Križ prepičani, da bomo čuli petje navadnega pevskega zbora. Pa smo čuli motili prav močno. Že pri prvem zboru je nastopil moški zbor odločno in sigurno, kakor da je sestavljen iz starih, odra navajenih pevcev. Takoj smo se zavedli, da imamo opraviti s pevci, ki streme prav resno za resnično umetnostjo. Zbor šteje že sedaj 70 pevcev in pevke. Razpolaga z lepodonečimi in bogatimi glasovi. Druga točka je bila Aljažev »Zaostali ptici« za mešan zbor. Odkrito povemo, da nas je izvajanje te točke naravnost frapiralo. Kako je moglo, smo si dejali, napraviti iz preprostitih delavcev in delavk tako lep zbor, povzdigniti jih do tako natančnega petja. Ne le da so bili izborni zadeti vsi piani in forti, ampak vse njene petja so prišle do tako izrazite veljave, da je moral strmeti in se čuditi vsak, če tudi ni prijatelj naših pevcev. Občinstvo je zahtevalo »bis«, ki jim ga je sicer drugače ne radodarni pevovodja dovolil. Tretja točka je bila »Na straži« za moški zbor z bariton-solo. Tudi o njej moramo reči le najboljšo. Topot smo imeli priliko slišati domačega baritonista, ki razpolaga z bogatim, lepodonečim in neprisiljenim glasom. Tudi to točko so morali pevci ponoviti. Četrta točka pa je bila posebno odkritje. Mešan zbor je nastopil z dolgim in nad vse težavnim P. H. Sattnerjevim »Nazaj v plavinski raj«. Ta točka je bila pričakovana z vso napetostjo. Kdor je kedaj ta zbor slišal, je vedel, da ga zmorejo le izurnjeni pevci in da se je kriški zbor postavil v nemalo nevarnost, ko je postavil na dnevni red tudi to točko. In vendar se je temu mlademu zboru, ki ima v svojih vrstah skoro same mlade moči, posrečilo, da je prekosil vsako pričakovanje. Tudi ta zbor je bil ponavljaj, ker je občinstvo zahtevalo in zahtevalo z odobravanjem, ki se je ustavilo šele, ko so se pevci in pevke pokazali zopet na odru. Zadnja točka je bila Zajčeva »Slava delu« ki so jo morali tudi ponavljati. Za tako lep uspeh pevskega zbora gre v prvi vrsti čast pevovodju sodrugu Gunterju, katerega si želimo, da ostane še dolgo učitelj in pevovodja naših pevskih zborov. Njegov pogled je strog in njegova roka ne trpi indisciplin. Zato je pa naravno, da se ne morajo pevci, s katerimi hoče imeti vedno najmožji stik, povzpeti do popolnosti. Čast gre pa tudi pevcem in dražestnim pevkam, ki se zavedajo svoje naloge, da vstvarijo v svoji vasici resničen pevski zbor, ki bo še mnogokrat vedril duhove domačinom in tujcem. Med petjem je nastopila sodružica Cilka Maganja z deklamacijami o »Zastavi«, ki jo je napisal naš sodrug Golouh, kateri je tudi to pot pokazal svojo bogato pesniško žilico. Gospodična Maganja je deklamirala s temperamentom in nepretirano. V zahvalo ji je bil prisrčen aplavz. Po pevskih točkah je sledila predstava enodejanke »Pri Puščavniku«. Igralci so vsi izvršili svojo dolžnost, le žal, da ni prišla igra do svoje veljave vsled hrupa, ki je bil nastal med občinstvom, katero je sililo naprej, da bi slišalo vse, prav vse. Predstave na prostem so težka stvar in jih ni priporočati. Igralci bi morali

v tempu 350 opek na uro, namesto 120 opek na uro, kakor so delali prej.

Nov tip paznika (ali so ga morda pa že Farioni in Caracalla slutili?) se je pojavil na ameriškem delovnem polju. Paznik pred rojstvom Taylorjevega sistema je imel dolžnost, da je pregledal, če je bilo delo pravilno in točno delano. Novi paznik, »speedboss«, pa določuje tempo, število kosov, ki mora biti oddanih; on je mož, da zahteva od svojih ljudi rekord. Kdor ne dosega rekorda, ta sfrči iz svojega »jaba« (delovnega prostora) in lahko gleda, kako bo živel še dalje.

Kakšne so za delavstvo in za industrijo posledice tega dela z določenim številom kosov, tega morilnega tempa?

Najprej izpodrine spretni manj spretnega, to je samo po sebi razumljivo. Potem pa izpodrine najspretnjši sam sebe, kakor že rečeno najspretnjšega. Ker pri tem načinu dela je seveda nadprodukcija blaga tako ogromna, da morajo biti tovarne zmerom pogostejše in vselej za del časa zaprte, ker že ne vedo, kam s svojimi velikimi, zvrhanimi zalogami. Amerika proizvaja trikrat toliko, kakor sama porabi, in izvažanje ne gre vzporedno z nadprodukcijo. Schmidt iz Jeklenih tovarn je posredni vzrok kitajske revolucije, to opominim le mimogrede. Ako bi bil krotli jekleni trust svoj izvozni pohlep nasproti »državi sredine«, tedaj ne bi nikdar gospod Sunjatsen planil iz Wall-Streeta (novojeorska borza) v svetovno zgodovino!

Delavec praznuje torej en del v letu, porabi svoje borne prihranke, če jih sploh ima, in si je tako iz svojega korenja zvil prav dobro, solidno vrv, kakor vidimo.

Sistem, ta ničvredni, pasji, izsesavajoči sistem za akordno delo, cvete, si osvaja v daljni Ameriki eno tovarniško panogo za drugo, eno tovarno za drugo, stega svoje kremplje že k nam, v Creuzot, v Essen, v Vogtland, vsepo vsod ...

Nadaljna konsekvence tega skrajnega izkoriščanja vseh moči je — začasno — specifično ameriška uredba »Age Lines«, starostna meja.

(Konec prihodnjic.)

rali vpiti, da bi se jih slišalo. Toda kljub temu je bilo smela v obliki. Prav prijetna stara stopa je bila sodružica C. Maganja in njenega soproga je sodrug N. W. (znan vsem Križanom) prav izborni zadel. Izborni natakari je bil sodrug A. Maganja. Dobra parčka sta bila N. N. in sodružica M. Svab. Tudi sobarica je imela v sodružici F. Pence dobro, lepo sliko in A. Sedmak je bil izborni sluga. Po veselici se je pa razvil ples, ki je kmalu zvalil v hram Terpsihore toliko mladine, da je bilo težavno plesati omenu, ki ni preveč vajen. Sodrugi prirediteljem pa čast za tako lepo prireditev, s katero so počastili ime podružnice »Ljudskega odra«.

— S Katinare. Shod, ki ga je sklical stranka pretečeno nedeljo na Katinari, je izpadel kakor je bilo pričakovati. Šlo je za protest zoper špekulante italijanske večine, ki hočejo rešiti vodovodno vprašanje na način, ki bo koristil le posameznim borzijancem in kakemu nič preveč plemenitemu princu. Ob najlepši udeležbi je poročal o dnevnem redu sodr. Milost, ki je za svoje jedrnatost in stvarno poročilo žel živahno priprjevanje. Z nedeljskim shodom so delavni sodrugi na Katinari pokazali zopet svojo neutrudljivost in navdušenje. Shod je popolnoma dosegel svoj namen. Pravi izraz splošnega ogorčenja je bil. Izvršilo se je mnogo prave in zdrave socialistične agitacije.

— V Trebčah se je vršil pretečeno nedeljo bogato obiskan shod, na katerem je poročal sodrug Milost o raznih za zidarje in za vse delavstvo važnih rečeh. Shod je bil lepa manifestacija delavske zavednosti in socialističnega napredka. Po shodu se je zopet vpisalo lepo število zidarjev v našo organizacijo.

— Z Grete. Tukaj se je vršil pretečeno nedeljo shod zidarjev, ki je bil prav lepo obiskan. O dnevnem redu je poročal sodrug Milost. Shod je bil najlepši odgovor napadom lažnjivega časopisa in bujskanja razgrajacev iz narodnega korita. Razpravljalo se je o razmerah zidarjev in njih organizaciji v Trstu ter o posredovalni delu. Pojasnilo se je marsikatero nesporazumljenje in tudi izdajalci iz narodne delavske organizacije so dobili zasluženi odgovor. Shod je bil skozinsko važen in koristen.

— Roparski napad. Kakor smo že svoječasno poročali, sta vlomila dva vlomilca v skladišče tržaškega trgovca Lewija. Pri tatvini ju je zasačil Lewi sam. Vlomilca sta ga napadla, smrtnonevarno ranila in pobegnila. Kot zločinca so po dolgem iskanju izsledili 26letnega Nikolaja Radovanoviča in 38 letnega Jukoslava Živkoviča. V ponedeljek se je vršila proti zločincema preči tržaškim deželnim sodiščem glavna obravnava. Radovanoviču se je krivda nepobito dokazala in je bil obsojen na štiri leta težke ječe. Živkoviču pa je bil zaradi pomanjkljivih dokazov oproščen.

— Ogenj na parniku. Na pristaniškem stražnem parniku v Pulju »Bellona« je izbruhnil iz dosedaj še neznanega vzroka ogenj. Gasilec se je posrečilo ogenj v kratkem pogasiti. Škoda, ki jo je napravil ogenj še ni znana.

— Poskušen samomor. V ponedeljek so prepeljali v bolnišnico v Trstu 30letnega brivca Dominika Kazano, katerega so našli na njegovem stanovanju zastrupljenega. Vzrok samomora je neznan, stanje bolnika je brezupno.

Narodnjaška doslednost.

Trst, 20. avgusta.

Da narodnjaki niso posebno izbirčni, kadar jim gre za dosego ciljev, ter da ne premišljajo veliko, ali se to in ono strinja z njih načeli, to smo že velikokrat imeli priliko opazovati.

V Trstu so pred kakimi štirimi leti ustanovili — seveda na migljaj od zgoraj — nekako »zvezo« jugoslovanskih (reci žoltih) železničarjev. Organizacijo, potom katere bodo baje rešili železničarje stradanja, a obenem bodo varovali železničarje, da se ne ponemčijo, poitalijančijo ali celo poturčijo, kar bi se baje zgodilo, če bi ostali nadalje mednarodno organizirani. Očitati so socialistom, da izdajajo tudi nemška vabila ter da na shodih govorijo nemško, ko vendar v Trstu ni Nemcev.

V pravilih so zagotovili, da bodo v svojo organizacijo sprejemali samo železničarje slovenske narodnosti in govorilo se bo le slovensko.

Ali kako dolgo so se tega načela držali, je razvidno iz sledečih dejstev. Takoj v začetku svojega organiziranja so izdali za neki shod zbraven slovenskih tudi nemška vabila ter so s tem torej že reflektirali na Nemce. S tem so samo potrdili, da je treba v praktičnem slučaju tudi z Nemci računati.

To pa jih prav nič ni ženiralo, da so sodruga E. Kristana kot kandidata najbrutalnejše napadli ter ga imenovali izdajalca slovenskega naroda samo zato, ker je na nekem volilnem shodu državnih železničarjev izpregovoril tudi nemško z ozirom na okolnost, da je bilo precej nemških železničarjev volilcev. Ali v tistem hipu so izdali pri tistih železničarjih nemške letake za svojega kandidata, kateremu so nadeli ime **Herr Johann Skerjanc**. In vendar je Skerjanc nastopil kot kandidat v imenu političnega društva »Edinost« za to, da bo šel slovenske glasove. Ali Herr Johann se je pri tej priložnosti ponudil tudi Nemcem za kandidata. Takih letakov so si sodrugi spravili več za spomin.

Da se narodnjaki ne branijo članov druge narodnosti, je pred kratkim dokazal znani Janez Jaklič, ko se je ponovno obrnil na nekega sodruga s prošnjo, da bi ta — ki je godec — pristopil k njihovi narodni godbi, ker drugače ne morejo nastopiti 11. avgusta pri veselici v Di-vači. Dotični sodrug pa je prepričan socialist, ki ne bo svojega prepričanja menjal tako, kakor se menja srajca. Ne vemo, ali je večja narodnjaška drznost ali naivnost. Ako se upajo vsiljevati najtrdnjšim sodrugom svojo čifutsko šaro res ne vemo, kako bi imenovali to predrznost.

Torej za enkrat ne bo z muziko nič v Di-vači. Sicer pa je umevno, da je godba sedaj nujno potrebna, ko so bili železničarji ravno kar tako sramotno od narodnih tovarišev izdani. Ako se jim dobro zaboti v prazen želodec, tedaj morda lažje pozabijo to najhujše izdajstvo.

Vestnik organizacij.

Odbor močlanske podružnice »Vzajemnosti« ima danes v sredo ob 8. zvečer nujno sejo. Odborniki so naproseni, da se iste zanesljivo udeležijo.

Zadnje vesti.

TURŠKO - ČRNOGORSKI KONFLIKT.

Igra z ognjem.

Solun, 20. avgusta. Črnogorci nadaljujejo s sovražnostmi proti Berani, odkoder nujno zahtevajo ojačenja.

Klanje v Berani.

Cetinje, 21. avgusta. Iz uradnega črnogorskega vira poročajo: Preden so turške obmejne straže hitele na pomoč v Berano, so požgale skupno z Arnavi v Rugovem čuvajnici, da ne padejo v roke upornikov. **Klanje v Berani se nadaljuje.** Obmejni črnogorski kraji so prenapolnjeni z begunci in ranjenci. Napada na Berano se ni udeležil noben Črnogorec. Predvčerajšnjem je bil tudi velik ljudski tabor, da protestira proti turškim grozovitostim v Berani. Sprejela se je resolucija, ki vlado poziva, naj napove Turčiji vojno.

Turški protesti.

Carigrad, 21. avgusta. Kakor poročajo listi, je sklenil ministrijski svet, ki je trajal do 1. ponoči, storiti v Cetinju **energične korake in obrtni pozornost velevlasti na postopanje Črne gore**, ki nastopa bojevitost, ki je uprizorila napade na turško ozemlje in razdelila med krščansko prbivalstvo v Berani orožje.

TURČIJA.

Sprememba kabineta.

Carigrad, 21. avgusta. Kakor se čuje, sta dva ligina oficirja zahtevala od velikega vezirja, da se kabinet prenovi.

Mladoturški kongres.

Solun, 21. avgusta. Voditelji mladoturškega odbora so sklicali 27 pokrajinskih kongresov za 15. ramadan v Carigrad.

Prisega oficirjev.

Carigrad, 20. avgusta. Oficirji mornariškega ministristva so prisegli, da se vzdrže politike.

ALBANIJA.

Sporazum z Albanci?

Carigrad, 21. avgusta. Ministrijski svet se je posvetoval o vprašanju glede na nošujo orožja. Poluradno poročajo, da se je dosegel nad Ibrahim pašo in albanskimi voditelji sporazum in se Albanci razkrope.

Povratek Albancev iz Skoplja.

Solun, 21. avgusta. Iz Skoplja je pravkar došla depeša, da se položaj boljša in se prebivalstvo pomirja. Arnavi so se že začeli vračati (?) Novi spopadi se niso primerili.

Načrti bombi.

Solun, 21. avgusta. Na progi Akindžali-Poroj železniške zveze Solun-Carigrad so našli dve bombi. Ker so bile bombe slabo pritrjene, je peljal čeznje ves osebni vlak, ne da bi se bil poškodoval.

PODRŽAVLJENJE BELJAŠKE POLICIJE.

• Beljak, 21. avgusta. Začela so se pogajanja o podržavljenju beljaške mestne policije. Vlada navaja za nagib podržavljenja bližino italijanske meje in velik tujski promet.

PROTESTNO ZBOROVANJE V PRAGI.

Praga, 21. avgusta. Narodni socialisti so imeli protestno zborovanje zoper razsodbo v Jukičevem procesu in zoper režim na Hrvaškem. Po zborovanju je šla ogromna množica proti Venclovemu trgu, kjer so razvili črno zastavo. Policija je zaplenila zastavo in je z atako razgnala demonstrante, od katerih je tudi štiri aretirala.

ČEŠKO-NEMŠKA SPRAVA.

Praga, 21. avgusta. Češki listi poročajo, da se bodo pričela spravna pogajanja 6. septembra. Sestorica, ki je bila izvoljena pred ključkom pogajanj v juliju, bo izdelala do 6. septembra referat o jezikovni rabi pri deželno knežjih uradih. V čeških krogih so prepričani, da bodo septembarska pogajanja imela hitrejši tempo in da bo deželni zbor sklican v začetku oktobra h kraškemu zasedanju.

O OGRSKI DUMI.

Budimpešta, 21. avgusta. Vlada razglašala, da parlament ob otvoritvi poslanske zbornice

Samo pri tvrdki

== Glejte skozi proti luči ==

== Glejte skozi proti luči ==

Cenik žastonj in poštnine prosto.

ne bo več zaštrahen z vojaškim kordonom, ker je izključitev vseh opozicijskih poslancev iz inšti Kovacs potekla že z 19. julijem.

POLJSKO - RUSINSKI SPOR.

Izjava barona Heinolda.

Dunaj, 21. avgusta. Minister notranjih zadev baron Heinold je izjavil načelniku rusinske parlamentarne frakcije dr. Lewickemu, da vlada rusinskemu klubu v kratkem predloži formulo, glede na rusinsko lakuteto. Na podlagi te formule naj se bodo vodila rusinsko-poljska pogajanja, ki jih hoče vlada z vso močjo podpirati.

Konferenca dr. Lea.

Dunaj, 21. avgusta. Pred odhodom z Dunaja je načelnik poljskega kluba dr. Leo, konfederal z baronom Heinoldom o aktualnih galskih vprašanjih, predvsem o sklicanju deželne zbornice, o volilni reformi in o rusinskem vseučiliškem vprašanju. Dr. Leo, ki je načelnik vilioreformnega odseka v dež. zboru, je sklenil ta odsek na dan 10. septembra.

VATIKAN SE MODERNIZIRA.

Rim, 21. avgusta. Vatikan dobi v kratkem času postajo za brezžično brzojavljenje. Maconci je že priskrbel potrebne priprave.

AVSTRIJSKI POSLANIK OBIŠKUJE VELEIZDAJNIKA V JEČI.

Lizbona, 21. avgusta. Avstrijski poslanec je obiskal v ječi rojalista Almeida, ki ga je vojno sodišče obsodilo na šest let ječe zaradi veleizdajstva. Almeida je bil svoj čas častnik v avstrijski armadi.

ANGLEŠKA VLADA ZA BERCHTOLDOV PREDLOG.

London, 20. avgusta. Reuterjev urad poroča, da je ser Edvard Grey odgovoril na Berchtoldovo vabilo z izjavo, da je srečen, ker vstopi v razgovor o položaju narodov v Turčiji.

UVOZ MESA.

Dunaj, 21. avgusta. Množina letnega uvoza svežega mesa po znižani carini iz Srbije, ki bila že pred kratkim izčrpana. Nasprotno pa ni mogla Rumunija izrabljati nje dovoljenega kontingenta. Kontingent dovoljen Rumuniji se sedaj po končanih pogajanjih med obema vlada dovolili srbskemu kontingentu.

UMOR RUSKEGA POSLANCA.

Buza, 21. avgusta. Poslanca državne dume Sizitanova, voditelja mohamedanske skupine, so na stanovanju generalnega majorja Sejhna umorili njegovi sorodniki. Vzrok umora ni znan.

REVOLUCIONARNA VOJAŠKA ORGANIZACIJA.

Peterburg, 21. avgusta. Pri obravnavi prošnje v Kašgenu so baje dogladi, da je Moskvi središče tajne vojaške organizacije, ki si je postavila nalogo, da uprizoni v vojaštvu in mornarici vstajo in zvede nov volilni zakon in novo ustavo.

ITALIJANSKO - TURŠKA VOJNA.

Caneva se odpokliče?

Milan, 21. avgusta. »Avanti« poroča, da v Rimu izgubili vsako nado na sklenitev miru v doglednem času. Zategadelj so se odločili za odločnejše vojskovanje, ki ga baje izvede nepoveljnik generalni poročnik Ragni. Odpoklicanje Caneve je sklenjena stvar. V kratkem času se izvrše nadaljne mobilizacije.

MILITARIZEM V AMERIKI.

Washington, 20. avgusta. Skupna konferenca senatovega odseka in odseka reprezentacijske zbornice se je zedinila za gradnjo dridnota, ki bo veljal 15 milijonov dolarjev. Republikanci so zahtevali celo dva dridnota.

POLOŽAJ V MAROKU.

Pariz, 21. avgusta. Položaj v južnem Maroku je silno kritičen. Brezžične brzojavke so nejasne. Gotovo je, da sta ostala dne 14. avgusta edinole francoski konzul in neki francoski poročnik, ki je poveljeval policiji v Marakešu. Poročnik se pripravljala, da zastavi pretendent El Hajba pot v Marakeš.

O UMORU SUNYATSENA.

Berlin, 21. avgusta. Iz San Franciska brzojavljajo, da sta dobila hči in sin Sunyatsena, biva v San Francisku, brzojavko s poročilom, da so vojaške čete umorile njunega očeta. Umor, da je zapovedal Juanšikaj.

Dunaj, 21. avgusta. Tukajšnji japonsko poslaništvo ni doslej dobilo še nikakršnega poročila o Sunyatsenovem umoru.

London, 21. avgusta. Po poizvedbah v Pekingu je poročilo o **Sunyatsenovem umoru** resnično.

San Francisko, 21. avgusta. V kitajskem predmestju so včeraj z lepaki naznanili Sunyatsenov umor. Na kitajskem konzulatu in kitajskih časopisih ne potrjujejo te vesti.

Novice.

* Krščansko socialni svinjarji. Občinski zdravnik v Lauterachu na Vorarlberskem, dr. Fink, glasovni krščanski socialc, se je pregrešil z npravnstvenimi zločini nad 15 do 20letnimi mladenci. Dr. Fink je bil načelnik katoliškega telovadnega društva in si je pri svojih svinjarjih vzel za vzor znanega don Rossija iz Tridenta: svoje žrtve je naprej napojil z alkoholom, torej jih takorekoč zastupil, in pijane je potem oskrnjeval. Krščansko socialna stranka je svinjarju pomagala, da je odnesel pete, preden so ga še prijele oblasti. S to pomočjo postane krščansko socialna stranka soodgovorna za zločin. Dr. Finka so obvestili iz Bregence, da bo aretiran in sicer mu je to sporočila oseba, ki igra v krščansko socialni stranki vodilno vlogo. Dr. Fink se je nato odpeljal v zaprti vozu do Bregence, od tu pa z brzovlakom v Curih. Bežal je v času, ko je bil orožniški stražmojster, ki bi ga bil moral aretirati, že v Lauterachu. — Pred deželnim sodiščem v Bambergu je bil obsojen 57letni katoliški župnik Jožef Spaeth, ker je oskrnil 13 do 16letno učenke.

B. Götzl, Ljubljana

Mestni trg št. 19. — Stari trg št. 8.

* **Nova iznajdba.** Vsa militaristična bratovščina bo poskakovala veselja ob novi iznajdbi, o kateri poroča »Neue Rundschau«. Nekemu nemškemu inženirju se je posrečilo, da je konstruiral letalo, ki je lahko delj časa v zraku popolnoma pri miru. Vsa dosedanja letala morajo biti v zraku v vednem gibanju, ako gibanje le nekoliko preneha, teleti letalo na tla. Nova iznajdba bo za vojaštvo velikega pomena.

* **Zadnji vulkanski izbruh na Japonskem.** Med mnogoštevilnimi vulkani japonskih otokov Azalna največkrat bruha. Leži precej natančno v sredini glavnega otoka Nipona in se dviga do 2480 metrov nad morsko gladino in okoli 1300 metrov nad svojo okolico. Izbruh tega vulkana so od leta 685. zaznamovali v zgodovini Japonske. Največji izbruh je bil leta 1783. in od tedaj je veljal vulkan skoro za ugaslega. Kmalu pa je poučil bližnje prebivalce, da se je svet motil. Kajti od decembra 1. 1909. je razvil tako delovanje, da ga postavljajo na stran najnevarnejšim vulkanom zemlje. Samo v zadnjih dveh letih šteje mo nad šestdeset večjih izbruhov Azalne. Zrelo v svoji dosednji raztezčnosti ni posebno veliko, ker je samo 400 metrov široko in 420 metrov globoko. Profesor Omori, izborni voditelj japonske potresne opazovalnice, je po naročilu vlade goro natančno preiskal in dognal, da so se tla žrela v teku zadnjih dvajsetih let znatno povišala. Iz tega sklepa raziskovalec, da sledi zadnjim izbruhom razmeroma kratak premor in da prične vulkan čez dvajset let vnovič bruhati. Profesor Omori je trikrat splezal na vulkan v teku njegovih izbruhov in zgradil ob pobočjih več potresnih opazovalnic. Veliki potresi imajo le redko ali nikdar svoje izhodišče od vulkanov, vendar pa so z izbruhi vulkanov v zvezi majhni potresi, ki se morajo meriti samo s posebnimi pripravami. Posrečilo se je v potresih, povzročenih od vulkanskih izbruhov, ločiti dve povsem različni vrsti, katerih posebnost je gotovo v zvezi z izbruhi. Majhnih in hitrih potresnih sunkov niso nikdar opazili, da bi jih bil spremljal izbruh. Pač pa se pojavijo v teku eksplozij žrela druga počasna potresna gibanja, ki jih čez nekaj sekund prekinajo nagli sunki. Posebno pozornost je posvetil profesor Omori gmenju, ki prihaja ob izbruhu iz žrela. Grmenje se je časi slišalo skoro 300 kilometrov daleč, čeprav se je zemlja tresla le v neposredni bližini vulkana. Čudovito je pri tem, da se odmev eksplozije razlega večinoma proti vzhodu, dočim proti zahodu kmalu utihne. Pepel iz vulkana nese včasih z velkanske naglico naprej, po 60 in 125 kilometrov na sekundo. Pepel dežuje skoro z enako naglico kakor se širi odmev eksplozije.

* **Dvojbi med postrvam.** Človek je dostikrat v svoji nespameti nepravilno proti živim, zlasti o ribah trdi, da so najnevarnejše in najbolj lene med vsemi višjimi živalmi. Vsa novejša opazovanja na ribah pa dokazujejo, da imajo tudi ribe precej duševne razboritosti. Dr. Ward trdi na podlagi svojih opazovanj, da so ribe celo strastna bitja. Kako močna so njihova čustva, kaže dejstvo, da bojujejo zaradi ljubezni najljubejši boje, ki gredo za življenje in smrt. Dr. Ward je fotografiral dvojbo zaradi ljubezni med dvema postrvama, ki je postal slednjič tako ljut, da je moral poseči vmes, ker drugače bi bil izid dvojboja smrten. Šlo je za samico lepe postave, ki je zbudila menda pri samcu, ki je švilgal mimo nje, ljubezensko čustvo. Drugi samec je pa imel najbrže starejše pravice in je napadel tekmece uprav z besnostjo, zgrabil ga je za spodnjo čeljust in ga tresel semintje kakor stresa pes miško. Ni prejel odnehal, dokler se ni tekmeč zvijal v smrtnih bolečinah. Dr. Ward je tedaj posegel vmes in ga dal v vodo, kateri je primešal nekoliko viskija. Čez nekaj časa je zaljubljeni samec dobil svojo prejšnjo živahnost.

* **Iz življenja rezervistov.** Iz Velikega Varadina poročajo: V soboto so imeli rezervisti honvedskega regimenta strelne vaje na tukajšnjem vežbališču. Rezervist Stojka ni nikdar zadel v tarčo, zato ga je lajtnant Bahli ostro grajal. Rezervist Stojka, ki seveda ni nalašč slabo streljal, je vrgel nato lajtnantu puško pred noge rekoč: »Napravite z menoj karkoli hočete. Tukaj leži puška, ne dotaknem se je niti z mezinem več.« Lajtnant je nato takoj potegnil sabljo in Stojka tako krepko udaril čez glavo, da se je rezervist ves krvav zgrudil na tla. Prepeljati so ga morali takoj v garnizijsko bolnišnico. Koga bo vojaška oblast obsodila? Neštrpnega lajtnanta ali rezervista, ki je ravnal v sveti jezi?

* **Največja hiša na svetu.** Novijorški senator Dupont je ustanovil družbo, ki bo zgradila na prostoru, kjer je stala palača ameriške zavarovalne družbe za življenje in ki je pred kratkim pogorela, največjo veletrgovino na vsem svetu. Stavba bo imela 36 nadstropij — novijorški stavbeniki, ki drže kaj nase, ne grade hiš izpod 30 nadstropij — in ne bo veljala nič več kakor 66 milijonov kron. Stavba bo stala sredi mesta in bo obsegala en mestni okraj.

Delavsko gibanje.

= »Rudar«, tretja številka v tem mesecu, izide zadnji četrtek tega meseca 29. t. m.

Zobna klinika dunajskih delavskih bolniških blagajn.

Zveza združenih bolniških blagajn na Dunaju je priklopila institucijam, ki jih nudi svojim članom, zopet novo, koristno napravo:

zobno kliniko, ki je bila otvorena v četrtek dopoldne.

Sodrug poslanec Widholz se je v otvoritvenem govoru spominjal plodonosnega dela zveze združenih bolniških blagajn, ki je svojim članom preskrbela domove za rekonvalescente, zdravilne kopeli, preskrbuje zdrava stanovanja. Leta 1908. je upeljala zveza zdravljenje različnih zobnih bolezni in plombiranje zob, sedaj pa daje svojim članom popolno zobno kliniko, kjer bodo ustavljali zobe in zobovja. Nato je povzel besedo vodja klinike dr. Peters, ki je govoril o nalogah in koristi nove zobne klinike. Dejal je, da sprejemajo ravno delavci že od mladih nog kati za zobne bolezni, ker imajo nezadostno hrano, ker dobivajo namesto materinega mleka različna manjvredna nadomestila. Prvi zobje se rušijo, povzročajo bolečine, otrok si ne upa premočno grizti, škodljive bakterije se vgnezdijo v zobeh, zobje prično gniti, različne bolezni nastopajo. Te bolezni izpokupejo zdravje ob času menjave zob in tudi še pozneje. In prav delavec potrebuje zdravo zobovje, ker se hrani z jedili, ki se težko grizejo in težko prebavljajo, ker je taka hrana pač cenejša. Zato je važno, da pazi delavec skrbno na svoje zobovje. Novi zavod, ki je opremljen z najmodernejšimi napravami, bo služil delavstvu izbornu.

Udeleženci otvoritvene slavnosti so si potem ogledali kliniko. V dveh svetlih sobah, ki so pobarvane z belo oljnato barvo, so stoli in pomožni aparati za operativno postopanje zobnih bolezni. Naravnost umetno sta izdelana dva operacijska stola, ki se lahko obračata na vse strani, ki se lahko postavita višje, nižje. Poleg so pljuvalniki z dovodom vode, ki se tudi poljubno regulirajo. Pljuvalniki imajo izsesalne aparate, ki jih rabi zdravnik pri bolnikih, ki omedle in imajo v ustih še tekočino. V stenskih omarah so instrumenti, ki jih bolnik ne vidi, ker so za debelim steklom. Električna naprava goni sveder pri plombiranju zob. Poleg ordinacijskih sob so svetle čakalnice, kjer je na razpolago voda. V čakalnice vodi vstop takoj iz ceste. Od čakalnic so ločene delavnice, od katerih ima vsaka deset prostorov, ki se bodo pašele v poznejšem času popolnoma izrabljali. Vsak, ki bo tam delal, ima dovolj prostora, svetlobe in zraka in lastno omaro za obleko. V delavnicah so brusilni stroji z električnim motorjem. Od teh delavnic je ločena delavnica za takšna dela, ki povzročajo mnogo prahu in nesnage. Popolnoma ločen od teh delavnic je prostor za izvršitev vulkaniziranja, da ne bo prihajala smrdeča para v ostale delavnice.

Vsa klinika je izredno svetla in je izdatno preskrbljena s toplo vodo, ki prihaja od avtomata. Novi zavod, povsem moderno in snažno urejen, pod spretnim vodstvom strokovnjakov, je naravnost blagoslov za delavstvo. V teku prihodnjih dni se prične zdravljenje v novi kliniki.

Odgovorni urednik Fran Bartl.
Izdaja in zalaga založba »Zarje«.
Tiska »Učiteljska Tiskarna« v Ljubljani.

Odda se takoj več sto metrov dela v rudniku na akord v tej stroki popolnoma izvežbanemu rudarju ali podjetniku

Več se poizve pri rud. ravnatelju g. A. Spoljariču, Ljubljana Kolodvorska ulica.

Najnovejše! Najnovejše!

Maksim Gorkij

„Mati“.

Cena K 4.—.

To pohvalno delo slavnega ruskega pisatelja je izšlo te dni. Dobiva se po vseh knjigarnah, kakor tudi v založbi »Zarje« v Ljubljani, ki je knjigo založila in izdala.

Poglejte na drugi strani!

Poglejte na drugi strani!

Brez konkurence!

Krasne novosti spomladanskih oblek in površnikov domačega izdelka. Za naročila po meri največja izbira tu- in inozemskega blaga.

Solidna postrežba.

Najnižje cene.

prijatelj moj,
Gre na vsako pot z menoj!
Ker se večkrat z njim krepčam,
Vedno zdrav želod'c imam!

Najboljše krepčilo želodca!

Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!

Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano

A. Zupančič

knjigovez

v Ljubljani, Slomškova ul. 31.

Slavnemu občinstvu vljudo priporočam mojo knjigovoznico za prijazna naročila vsakovrstnih v mojo stroko spadajočih del, ter jamčim za solidno in točno postrežbo.

Delniška družba pivovarna „Union“

v Spodnji Šiški pri Ljubljani

priporoča svoje izbornu

marčno, dvojno marčno in izvozno pivo

Telefon št. 53.

v sodčkih in steklenicah.

Telefon št. 53.

Kmetska posojilnica ljubljanske okolice

r. z. z n. z. 4¹/₂ 0⁰ v Ljubljani

obrestuje hranil. vloge po 4¹/₂ 0⁰ brez vsakršnega odbitka.

Stanje hranilnih vlog: 20,000.000. Popolnoma varno naložen denar. Rezervni zaklad K 700.000

C. kr. priv.

občna zavarovalnica.

Assicurazioni Generali v Trstu

Ustanovljena leta 1831. — Jamstveni zakladi znašajo nad 416 milijonov kron.

Poslovni izkaz zavarovalnega oddelka za življenje.

meseca junija 1912		od januarja 1912	
Vložilo se je ponudb	1957	13159	
za zavarovano vsoto	K 15,118,317.76	K 105,551,050.20	
Izgotovljenih polic je bilo	1682	11514	
za zavarovano vsoto	K 13,146,930.92	K 94,050,683.16	
Naznanjene škode znašajo	K 752,845.87	K 5,235,467.74	

„Zarja“ se prodaja v Ljubljani po 8 vin.

v naslednjih tobakarnah:

Južni kolodvor, na peronu.
Pirnat, Kolodvorska cesta.
Zupančič, Kolodvorska cesta.
Blaž, Dunajska cesta.
Sterkovič, Dunajska cesta.
Fuchs, Marije Terezije cesta.
Tivolj, na žel. prel. pri Nar. domu.
Šubič, Miklošičeva cesta.
Šenk, Resljeva cesta.
Kanc, Sv. Petra cesta.
Trejo, „
Kušar, „
Podboj, „
Bizjak, Bahoričeva ulica.
Remžgar, Zelena jama.
Svetek, Zaloška cesta.
Sešark, Šelenburgova ulica.
Suhadole Anton, Zelena jama 50.

Dolenec, Prešernova ulica.
Pichler, Kongresni trg.
Ušeničnik, dovška ulica.
Wisiak, Gospodška ulica.
Kleinstein, Jurčičev trg.
Stiene, Valvazorjev trg.
Košir, Hilsnerjeva ulica.
Sušnik, Rimska cesta.
Klanšek, Tržaška cesta.
Elsner, Kopitarjeva ulica.
Blaznik, Stari trg.
Kustrin, Breg.
Sever, Krakovski nasip.
Državni kolodvor.
Križaj in Kotnik, Šiška.
Likar, Glinice.
Jezeršek, Zaloška cesta.